

Csepeli Réka

Klímaperek

Az Emberi Jogok Európai Bírósága elítélte a svájci kormányt nem elégséges klímapolitikája miatt

KlimaSeniorinnen (Idős hölgyek a klímavédelemért):¹ ez annak a Greenpeace által támogatott svájci csoportnak a neve, amely március 29-én az EJEB elé járult. Jogi akciójuk középpontjában az a vádpont szerepelt, miszerint hazájuk, Svájc nem tesz eleget a klímavédelemért, még inkább veszélyeztetve ezzel állampolgárai, különösképpen az idős lakosság egészségét. Április 9-én az EJEB elítélte Svájcot nem eléggé aktív klímapolitikája miatt. Ez az első alkalom, hogy ezen a fórumon és ebben a témában egy állam bűnösnek találtatott. És egyben ez az első alkalom arra is, hogy nemzetközi bíróság ítélik ki klímaügyben.

Az alábbi cikk arra keresi a választ, hogy mennyiben tekinthető történelmi jelentőségűnek és precedensértékűnek ez a döntés, azaz hogy járhat-e, és amennyiben igen, milyen következményekkel az unió többi államának jövőbeli klímapolitikájára.

Az EJEB a svájci kormányt az Emberi Jogok Európai Egyezményének, pontosabban annak 2. és 8. cikkének megsértésére hivatkozva ítélte el.² Ez utóbbiak ugyanis az élethez való jogot, valamint a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jogot védik.

Az idős hölgyekből (átlagélekor: 73 év) álló svájci aktivistacsoport érvei egyszerűek és világosak voltak: szerintük ugyanis országuk klímapolitikája, illetve inkább annak hiánya veszélyezteti az egészségüket, és általánosságban véve az emberi jogokat.³

Az ügy nem precedens nélküli, ugyanis nem ez az első eset, hogy klímaaktivisták, illetve egyszerű állampolgárok is jogi úton próbálnak ügyükben

¹ *KlimaSeniorinnen Schweiz* [é. n.].

² *Convention européenne des droits de l'homme* [é. n.].

³ FROST 2024.

eredményt elérni, és ezzel a közvélemény figyelmét felkelteni, nem utolsósorban precedenst teremteni.⁴

Ugyanezen idős hölgyekből álló csoport ugyanezen érvekkel már 2017-ben beperelte a svájci kormányt, akkor azonban nem talált meghallgatásra.

Jogosan felmerülhet bennünk a kérdés, hogy miért pont ennek az idős és feltételezhetően tehetős egyénekből álló csoportnak az érvei hangzottak a legmeggyőzőbbeknek az EJEB bírái számára. Hiszen a svájci nyugdíjasok ügyével egy időben egy másik pert is tárgyalt a bíróság: Damien Carême EP-képviselő, az észak-franciaországi Grande-Synthe volt polgármesterének ügyét, aki szintén azzal érvelt a bíróság előtt, hogy a francia kormány nem tett meg mindent a kibocsátás csökkentése érdekében, és ezzel megsértette az emberi jogokat.⁵ 2022-ben hasonló indíttatásból fordult az EJEB-hez egy hat, tizenegy és huszonnégy év közötti fiatal portugálból álló csoport, amely nemcsak saját országa, hanem harminckét egyéb ország (köztük Franciaország) klímapolitikáját, illetve annak hiányosságait támadta, mondván, hogy nem tesznek eleget a Párizsi Megállapodásban (COP21) kitűzött céloknak.⁶ E két utóbbi ügyet az EJEB azonban nem tekintette eléggé megalapozottnak, illetve jogilag alátámaszthatónak.

Valamennyi klímaváltozással kapcsolatos érvelésnek az alapja az a 2015-ös Párizsi Megállapodás, amely célul tűzi ki a globális felmelegedés 1,5 °C-ra való korlátozását. Pontosan erre hivatkozva érveltek a svájci aktivisták, mondván, ha valamennyi ország Svájchoz hasonlóan intézi klímavédelmi politikáját, akkor 2100-ra akár 3 °C-os globális felmelegedés is várható lehet. A csoport tudományos bizonyítékokkal szemléltette az éghajlatváltozás emberek egészségére gyakorolt hatását, kiemelve, hogy ezen a téren az idősek és a nők fokozottan ki vannak téve az egyre növekvő veszélynek.

Szintén precedensnek tekinthető az a 2021-ben Franciaországban indított jogi akció, *L'affaire du siècle (Századunk ügye)*,⁷ amely a francia állampolgárokat fenyegető klímaváltozás ellen nem eléggé határozottan fellépő francia államot vette célba. A sikeres kimenetelű per (2021. február 3-án ugyanis a francia államot „klímainaktivitás” címen elítélték) célja: a bíróság előtt elismertetni, hogy az állam köteles az állampolgárainak megfelelő védelmet nyújtani a fenyegető klímaváltozás egyre inkább érzékelhető következményeivel szemben.

⁴ SCHONHARDT 2024.

⁵ TORRE-SCHAUB 2024.

⁶ Paris Agreement [é. n.].

⁷ L’Affaire [é. n.].

De miért éppen Svájc ellen született ez a számos politikai elemző által ténelminek tartott ítélet? Egyrészt nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt a tényt, hogy habár erről ritkábban esik szó, de Európa kontinentális éghajlatú övezete (és ebbe Magyarország is beletartozik!) rohamos felmelegedésnek van kitéve. Ebben a tekintetben tehát a nem elégséges klímapolitika valóban sérti/sértheti az idős emberek és ezen a kategórián belül is az idős nők élethez és egészséghez való jogát. A svájci csoport érvei között szerepelt az is, hogy amennyiben az EJEB elutasítja keresetüket, akkor voltaképpen legitimálja azt a kielégítőnek egyáltalán nem nevezhető klímapolitikát és klímavédelmi irányt, amely felé Svájc és természetesen sok más ország is halad. A legfontosabb kérdés végezetül talán az, hogy milyen konkrét következményekkel járhat ez a svájci államot európai szinten elítélő döntés.

Az kétségtelen, hogy az EJEB intézményét mint az emberi jogok legfőbb európai bírói fórumát fontos ügyeknek tartják fenn. Logikus lehet talán az a következtetés, miszerint az ítéletnek nemcsak az Európa Tanács 47 tagállamára, hanem az egész világra nézve fontos következményei lehetnek. Ezt a megállapítást árnyalandozhatjuk hozzá, hogy több olyan, egyes tagállamokat elítélő EJEB-döntés is született a közelmúltban, amelynek semmi különösebb következményét nem látjuk az illető ország politikájában. Ilyen például az a 2020 januárjában Franciaországot a börtöneiben uralkodó méltatlan körülmények miatt elítélő döntés,⁸ amelynek az ítélet óta semmiféle hatása nem érzékelhető ezen intézmények helyzetét illetően.

Hozzátehetjük továbbá azt az érvet is, hogy az EJEB bírái nem demokratikus választásnak köszönhetik a kinevezésüket, miközben a strasbourgi döntés úgy is értelmezhető, hogy a tagállamok szuverenitását megsérti. Az EJEB tehát ezen ítéletével kockázatot is vállal.

Összefoglalásként mindenesetre emeljük ki, hogy ez az első olyan klímaügy, amely a bíróság nagytanácsa elé került. Ennek mindenképpen jelentőséget kell tulajdonítanunk. Különösképpen arra való tekintettel, hogy a bíróság úgy döntött, hogy a klímavédelem emberi jogi kérdés, és ez a döntés hatással lehet az Európa Tanács többi 47 tagállamára, ugyanis ettől a dátumtól kezdve ezen országok bármelyike panaszt nyújthat be, és hivatkozhat erre a precedensértékű ítéletre. Egyszerre beszélhetünk tehát szimbolikus és egyben döntő jelentőségű eseményről.

2024. április 25.

⁸ MUCCHIELLI 2020.

Felhasznált irodalom

- Convention européenne des droits de l'homme* [é. n.]. Strasbourg: European Court of Human Rights – Council of Europe. Online: https://prd-echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_FRA
- FROST, Rosie (2024): What Does the ECHR's Landmark Ruling Mean for Human Rights and Climate Change? *Euronews*, 2024. április 10. Online: <https://euronews.com/green/2024/04/10/what-does-the-echrs-landmark-ruling-mean-for-human-rights-and-climate-change>
- Grand Chamber (2024): Case of Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland. Application no. 53600/20. Judgment. *European Court of Human Rights*, 2024. április 9. Online: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22\%22CASE%20OF%20VEREIN%20KLIMASENIORINNEN%20SCHWEIZ%20AND%20OTHERS%20v.%20SWITZERLAND\%22%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-233206%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22\%22CASE%20OF%20VEREIN%20KLIMASENIORINNEN%20SCHWEIZ%20AND%20OTHERS%20v.%20SWITZERLAND\%22%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-233206%22]})
- KlimaSeniorinnen Schweiz* [é. n.]. Online: <https://klimaseniorinnen.ch/>
- L'Affaire [é. n.]. *L'Affaire du siècle*. Online: <https://laffairedusiecle.net/laffaire/>
- MUCCHIELLI, Julien (2020): CEDH: la France condamnée pour ses prisons indignes. *Dalloz Actualité*, 2020. január 31. Online: <https://dallos-actualite.fr/flash/cedh-france-condamnee-pour-ses-prisons-indignes>
- Paris Agreement [é. n.]. *UNFCCC*. Online: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement>
- SCHONHARDT, Sara (2024): 5 Things to Know About Europe's Landmark Climate Cases. *E&E News by Politico*, 2024. április 8. Online: <https://eenews.net/articles/5-things-to-know-about-europes-landmark-climate-cases/>
- TORRE-SCHAUB, Marta (2020): Plainte de Grande-Synthe pour inaction climatique: pourquoi la décision du Conseil d'État fera date. *The Conversation*, 2020. november 23. Online: <https://theconversation.com/plainte-de-grande-synthe-pour-inaction-climatique-pourquoi-la-decision-du-conseil-detat-fera-date-150654>